

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

גליין 41

פרשת בלק תש"פ

6

בעניין קדוש לבנה תחת כפת השמים או בעשרה הי מינייהו עדיף

כתפיהן להדידי ומברכין יחד שיהו דרך חשיבות להקביל פני השכינה ולכן כתבו האחרונים דאין מקדשין הלבנה תחת הגג דאין זה דרך כבוד אלא יוצאין מתחת הגג לתוך הרחוב כדרך שיוצאין לקבל פני המלך שיוצאין לקראתו עכ"ל, ומבואר דלקדש הלבנה ברבים הוא גם מכבוד הקבלת פני השכינה וזה הכוונה שמכתפי אהרדי שיצאו יחד לקדש הלבנה וא"כ גם בעשרה הוא מעיקר דינא דהקבלת פני השכינה וא"כ כיון שהוא גם קיום דברוב עם הדרת מלך אפשר שהוא עדיף.

אמנם אכתי יש לומר דכיון שהנהו עשרה אינו אלא בראוין אלו את אלו והרי אינו חשוב עשרה לכולי עלמא, וא"כ אפשר דלצאת מתחת הגג לחוץ עדיף יותר מאשר לעשותו תחת הגג ויעשו בעשרה שאינו חשיב מניין לכולי עלמא וצ"ע.

אכן נראה לכאורה בזה דלגבי קדוש לבנה שפיר חשיב עשרה בראוין אלו את אלו לכולי עלמא משום שהרי אינו דבר שבקדושה דבעי עשרה, אלא מעלתו לעשותו בעשרה הוא משום ברוב עם הדרת מלך שכשעושין המצוה ברבים מהדר כבודו של מקום וכן הקבלת פני השכינה בעשרה הוא כבודו של מקום הוא להקביל פניו ברבים וא"כ אפשר דשפיר חשיב ברוב עם גם בראוין אלו את אלו כיון דסוף סוף כולם מקדשין הלבנה יחד ואין צריכים להמצא במקום אחד בשביל זה אלא כל שעושים המצוה בעשרה הוא הדרת מלך ושפיר איכא למימר דעדיף לעשותו בעשרה מאשר לצאת מחוץ לגג ביתו משום שבזה איכא נמי למעלה ברוב עם הדרת מלך וגם הוא מעלה בהקבלת פני השכינה ומעלה לצאת חוץ לגג ביתו אינו מעלה אלא בהקבלת פני השכינה ולהכי עשרה עדיף מפי.

וכבר כתב המ"ב בשם הב"ח לענין מה שאין עושין קדוש לבנה תחת הגג וז"ל מיהו כל זה היכא דאפשר אבל מי שחושש באיזה מיוחד שלא יוכל לצאת לחוץ אי נמי כששורין בין הגוים יכול לקדש בביתו דרך חלוץ ופתח, עכ"ל, וא"כ בעניינינו שפיר יעשה הקדוש לבנה תחת גג ביתו בעשרה שמצטרף עמו בראוין אלו את אלו משום שעשרה בקדוש לבנה הוא מחויבא דהקבלת פני השכינה ודמי להמתין לקדש הלבנה כשהוא מבושם וצ"ע.

יבואר דמה שאין לקדש ביחיד משום הקבלת פני השכינה לא סגי בעשרה מפוזרין אלא צריך להיות מחוברים יחד

אכן לאחר העיון נראה דמאחר ומה דבעינן שלא יעשה קדוש לבנה ביחיד אלא בחבורה כמ"ש הב"ח בהא דמרימר ומר זוטרא הוי מכתפי אהרדי היינו שלא היה

נשאלתי במי שנמצא בבידוד וצריך לעשות קדוש לבנה ואינו יכול לצאת אלא למרפסת ביתו ואם ייצא לשם לא יוכל לעשות הקדוש לבנה בעשרה, ויש לו אפשרות נוספת לעשות את הקדוש לבנה בתוך ביתו ויש לו לראות עשרה מהחלון ויצטרף על ידי רואין אלו את אלו אבל לא יקיים את מצוות קדוש לבנה ביציאה חוץ לביתו מתחת כפת השמים, מה עדיף.

הנה ברמ"א (סימן תכ"ו) כתב וז"ל 'ואין מקדשין הלבנה תחת הגג', וכתב המגן אברהם שם (ס"ק י"ד) וז"ל 'ולא נודע אצלנו טעם המנהג, ומהרי"ל כתב הטעם שלא יאהיל עליו שום טומאה, וב"ח כתב הטעם שיוצאין לרחוב כדרך אדם שייצא לקראת המלך וכ"כ בהגמ"י עכ"ל'.

ונראה מדברי הב"ח והגמ"י שכתבו שהטעם שצריך לצאת לרחוב העיר לקדש הלבנה הוא בעיקר ענינו של קדוש לבנה שהוא הקבלת פני השכינה ולהכי צריך לצאת לקראת השכינה, וא"כ נראה דעדיף לצאת מתחת הגג מאשר לעשות הקדוש לבנה בעשרה, שהרי הא דבעינן עשרה בקדוש לבנה נראה בפשוטו דאינו אלא משום ברוב עם הדרת מלך שאינו מעיקר מצוותו של קדוש לבנה, לכן היה נראה שלצאת מתחת הגג לחוץ הוא עדיף יותר מאשר לעשות הקדוש לבנה בעשרה שאינו מעיקר מצוות קדוש לבנה אלא כבוד המקום לעשות המצוה ברוב עם, ולכן היציאה חוץ לגג עדיף יותר.

וכה"ג מצאנו שלעשות הקדוש לבנה כשהוא מבושם חשוב יותר מאשר לעשותו ברוב עם שהרי ממתנין שלא לעשותו מיד ודחינו להא דוריון מקדימין למצוות כדי לעשותו כשהוא מבושם במוצ"ש כמ"ש בתרומת הדשן וברמ"א סימן תכ"ו, ומאידך לא דחינו זריזין כדי לעשותו ברוב עם כמבואר בגמ' (ר"ה דף ל"ב) וכתב בחתם סופר שהמצוה כשהוא מבושם הוא מעיקר קיום המצוה אבל ברוב עם אינה מעלה בעצם המצוה אלא שיכול לכבד את המקום בזמן עשיית המצוה ולהדרו אבל לענין שהזריזין מקדימין למצוות עדיף מפי'.

יבואר שברוב עם בקדוש לבנה הוא גם מעלה בהקבלת פני השכינה

אמנם מקורו של הב"ח שצריך לצאת מתחת הגג לקדש הלבנה הוא כמ"ש הב"ח סימן תכ"ו ממה שאמרו בסנהדרין דף מ"ב מרימר ומר זוטרא הוי מכתפי להו ומברכי, וז"ל 'נראה דרצה לומר שלא היה עומד כל א' בפני עצמו ומברך אלא נתחברו יחד

¹ יבואר דזריזים עדיף מברוב עם והידור מצוה עדיף מזריזים

והנה איתא בגמ' ר"ה דל"ב ע"ב העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה השני מתקיע (המתפלל תפילת המוספין מתקיע, רש"י) ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל, והקשו בגמ' מאי שנא שני מתקיע משום דברוב עם הדרת מלך אי הכי הלל נמי נימא בשני משום ברוב עם הדרת מלך, אלא מאי שנא הלל דבראשון משום דזריזין מקדימין למצוות, תקיעה נמי נעביר בראשון דזריזין מקדימין למצוות, אמר ר"י בשעת גזירת המלכות שנו. (אויבים גזרו שלא יתקעו והיו אורבין להם כל שש שעות לקץ תפילת שחרית, לכן העבירה לתקוע במוספין, רש"י).

ומד' הגמ' נראה להדיא דזריזין מקדימין עדיף מאה דברוב עם הדרת מלך, מהא דחזינא שהראשון מקרא את ההלל, אף דברוב עם איכא במוספין, וכן הקשו תקיעה נמי נעביר בראשון משום דזריזין מקדימין, ואע"ג דבמוספין איכא ברוב עם כמבואר בגמ' [ואף דבפשוטו צ"ע דביום ר"ה איכא אינשי טפי במוספין מבשחרית] וחזינן דזריזין מקדימין עדיף ליה, וראיה זו הביא בספר די אליהו (להגרא רגולר) סימן י' לגבי מה שנסתפק שם בא' שהתפלל שחרית עם הגן החמה ויכול להתפלל שם ג"כ מוסף יחד עם ג"כ להמתין איזה זמן ולהתפלל אח"כ מוסף ברוב עם, והכריח מד' הגמ' הנ"ל דזריזין מקדימין עדיף, ויתפלל שם מיד במנין מצומצם, יעו"ש.

אמנם בתורה ד' סי' ל"ה נשאל על הוראין לבנה בחידושה ואינו מברכין מיד אלא ממתנין עד למז"ש אם יפה הן עושין, וכ' שם דאם מו"ש הבא אינו אחר לילות הרבה, ויש שהות גם אחר מו"ש לברך, שאם יאה מעונן במו"ש ויכול לברך עוד כמה ימים אח"כ כה"ג יפה להמתין על מו"ש כמ"ש באו"ז דאין מברכין על הלבנה אלא במו"ש כשהן מבושמים ובגדיו נאים, והעתיק הרמ"א דבריו בס' תכ"ו עיי"ש שהביא אריה מנג' יבמות לענין אם ממתנין לגדול עד שיבוא ממדינת הים יעו"ש, ולכאז"ל צ"ב מהא דחזינן בגמ' ר"ה דזריזין מקדימין עדיף מברוב עם, וא"כ בהא ג"כ נימא דזריזין מקדימין ויברך עתה אף דלקדש הלבנה במו"ש הוא מהודר יותר. ועמד בזה בספר ארצות החיים סימן כ"ה סקי"ב בהמאיר לארץ יעו"ש.

יבואר החילוק בין הידור מצוה להא דברוב עם הדרת מלך

והנראה בזה דיש לחלק בין היכא שההידור הוא בגוף המצוה, להיכא שאין ההידור שייך לגוף המצוה, להיכא שההידור הוא בגוף המצוה בזה אמרינן שימיתין עד שיעשה המצוה בהידור ואף

שמפסיד בזה זריזין מקדימין, ומה שנתבאר בהש"ס דזריזין מקדימין עדיף היינו דוקא במקום שאין ההידור בגוף המצוה, אלא מעלה באופן עשית המצוה, והיינו דברוב עם הדרת מלך אינו הידור בגוף המצוה, שאין המצוה עצמה מהודרת טפי כשהיא ברוב עם, אלא דבשעה שמקיים המצוה ישנו ענין נוסף להרבות כבוד שמים ע"י שעושה המצוה ברוב עם שהוא הדרת מלך, ובכה"ג כיון דכנגדו איכא ענין דזריזין מקדימין ע"ז אמרינן דענין דזריזין מקדימין עדיף טפי מענין ההידור דברוב עם, אבל מצוה שההידור הוא בגוף המצוה בזה ודאי דעדיף שהמצוה יעשה בשלימות יותר, מאשר שיקיימה קודם משום שזריזין מקדימין.

ובזה יש לבאר ההתורה ד' איירי בהידור בגוף המצוה, כגון ביבום דמצוה בגדול דענינו הוא הידור בעצם המצוה, דהא מעיקרא דדינא צריך הגדול לייבם וילפינן ליה מקרא "וזהו הבכור אשר תלד", ובהו סבירא ליה דבמקום דליכא חששא שתעבור המצוה ודאי עדיף שימיתין, וכה"ג כתב התורה ד' ג"כ לדמות ענין קידוש לבנה במו"ש כשהוא מבושם שגוף הברכה נעשית בהידור יותר, משום דקידוש לבנה הוא הקבלת פני השכינה וכשעושהו בשמחה בבגדים נאים הוא הידור בגוף המצוה, ובהו עדיף שימיתין במקום שאין לחשוש שתעבור המצוה, ומשא"כ דברי הגמ' ב"ה אינו הידור בגוף המצוה אלא דבעינן דקיום המצוה יאה ברוב עם ובהו זריזים עדיף, ומאחר דגוף התקיעה לא נעשה מהודר יותר מחמת זה, להכי אמרינן בגמ' דזריזין מקדימין עדיף. ועיוני תשובות חת"ס א"ח סימן נ"א מש"כ כעין סברא זו יעו"ש. וכן כתב בחידושי חת"ס בליקוטי סוגיות וזכרים, כסוגיא דתריד ומקדש שכתב כסברא הנ"ל, וכן הוא בתורת משה מהדו"ק פרשת תצוה.

ולכאורה למשנ"ת דברוב עם הוא מעלה בהקבלת פני השכינה א"כ נראה שאם יכול לקדש הלבנה מיד ביחיד או לקדש לאחר זמן בעשרה הרי ימתין לקדש הלבנה בעשרה שהרי לקדש הלבנה בעשרה הוא מעלה בהקבלת פני השכינה נמי ולכן הדין ימתין לקדש הלבנה ברוב עם. ואם יוכל לקדש הלבנה בשלשה אפשר דסגי בחכי כמו דמשמע מהב"ח דסגי בשנים שמרימר ומר זוטרא הוי יוצאין לקדש הלבנה בשנים ואפשר דא"כ לא יאחר לקדש הלבנה אם יש לו שניים לקדש עמום ובחיי אדם שהובא בבאור הלכה סימן תכ"ו נראה כן אבל משום דבשביל ברוב עם דשילשה מאחרין לקדוש לבנה והיא מעלה טפי מזריזים, ולמשנ"ת אפשר דמה דסגי ברוב עם דשילשה משום דלהקבלת פני השכינה סגי בשלשה ומום הכי יאחר הקדוש לבנה כדי לעשותה בשלשה בשביל כבוד הקבלת פני השכינה וכדמשמע מהב"ח וצ"ע.

מסקנת ההלכה לדינא

נראה, דמי שאינו יכול לעשות קדוש לבנה אלא תחת הגג בעשרה או ביחיד ותחת כפת השמים נראה שיעשה הקדוש לבנה בעשרה.
ואם מה שיעשה בעשרה לא יהיה אלא בראוין אלו את אלו יעשה הקדוש לבנה מתחת כפת השמים ביחיד ולא יעשה בעשרה.

3

בענין אם עשו עיסה פחות מכשיעור והפרישו חלה בלא ברכה ואחר כך הוסיפו עוד עיסה קטנה וצרפיה לשעור חלה האם אפשר להפריש

בברכה

גם כן חייבת בחלה שהרי העיסה השניה היא באותה שעור של העיסה הראשונה, ואם הוא שעור מספיק להפרשת חלה יכולה להפריש חלה בברכה, ואם אינו שעור מספיק להפרשת חלה הרי מה שהפרישה קודם לא חייל כלל וא"כ מעתה כשנצטרפה העיסה השניה ונתחייבה הרי יכולה להפריש חלה בברכה שהרי מעולם לא הפרישו מאותה עיסה חלה וא"כ ממנ"פ יכולה להפריש חלה בברכה.

וכל זה אינו אלא אם עשתה עיסה השוה בכמותה לעיסה הראשונה אבל אם עשתה עיסה קטנה יותר אפשר שהעיסה הראשונה היתה חייבת בחלה והעיסה השניה אינה גדולה כדי שתהא חייבת בחלה ולכן אם תעשה העיסה השניה באותה כמות כמו הראשונה תפריש חלה בברכה ממנ"פ.

נשאלתי באשה שעשתה עיסה של קילו ורבע והפרישה חלה בלא ברכה ובטעות נתנה בו שמרים כמו שנותנים לעיסה של שתים וחצי קילו ולכן עשתה עיסה נוספת של קילו ורבע וצרפה אותה לעיסה הראשונה וערבוה יפה יפה במיקסר וצריכה להפריש חלה מהעיסה שעדיין לא הפרישה ממנה חלה האם מפרשת חלה בברכה.

ובמושכל ראשון היה נראה שתפריש בלא ברכה שהרי העיסה השניה ספק אם חייבת בחלה והעיסה הראשונה הרי הפרישו ממנה חלה ואי אפשר להפריש ממנה שנית ולכן תפריש בלא ברכה.

אבל אחר התבוננות נראה שתפריש חלה עם ברכה שהרי אם העיסה הראשונה היתה חייבת בחלה משום שהוא שעור מספיק לחייבה בחלה א"כ הרי העיסה השניה

4

בענין אם כשעושה סעודת בר מצווה לאחר כמה חדשים האם נחשב כסעודת מצוה

והאם שייך לאכול כמה סעודות מצווה על סיום מסכת אחד

עשו סעודה ועתה השלימו ששון של מילה, ושמועתי שכן כתב בשל"ה וברוך שכוונתי עכ"ל, ומבואר שעשו הסעודה כמה חדשים אחר המילה ונתקיים בזה ששון זו מילה.

ובחתם סופר על התורה תורת משה השלם בראשית כתב על הפסוק ויגדל הילד ויגמל וז"ל פרש"י כשהי' בן כ"ד חדש, וראיתי בשפתי חכמים בשם מהרש"ל מדקאמר ויגמל משמע כשנגמל מאליו היינו במלאות לו כ"ד חדש וז"ל על פי מה דאמרו חז"ל ביום הגמל יום שמיני שנימול בו כי אע"ה לא עשה סעודת מילה בזמנו כי אמרו חז"ל כי עליך הורגנו כל היום זה מילה שהוא מסוכן והקב"ה מציל עמו ישראל ויצחק היה הראשון שנימול לשמונה ואם יעשה סעודה ביומו יאמרו אוה"ע זקן אכור שמוח בהריגת בנו, והנה בכתובות ס' ע"א כתבו תוס' ד"ה ר' יהושע תינוק יונק ד' או ה' שנים הא בברי הא בחולה ועתה כשהיה יצחק בן כ"ד חדש ונגמל מאליו ברי אולם אז עשה סעודת ברית מילה על יום הגמל"ל את יצחק בנו והיתה סעודת מילתו ביום כ"ד חדש, עכ"ל.

ומבואר שאפשר לעשות סעודת הברית גם לאחר שנתיים מוזמן הברית, וא"כ בנידו"ד שרוצים לערוך סעודה לאחר כמה חודשים מהבר מצווה נראה דשפיר יכולים לעשות כן.

אכן המגן אברהם סימן רכה כתב וז"ל כי ב"ח בליקוטים סי' כ"ט שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשו בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד וביש"ש פ"ז דב"ק כ' דאם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפי' אינו באותו יום, עכ"ל, ומשמע מדבריו דכשאנו עושה הסעודה באותו יום צריך לדרוש כדי שיעשה לסעודת מצוה ובים של שלמה בבא קמא פרק ז' סימן ל"ז כתב וז"ל ומכל מקום נראה, היכא שמחנכין הנער לדרוש על הסעודה מעין המאורע. לא גרע מסעודת חנוך הבית, ומשמע דבעינן שידרוש מעין המאורע כדי שיהא נחשב לסעודת מצוה וצ"ע.

יבואר אם אפשר להקדים הסעודה קודם המצוה

ויש לדון האם שייך להקדים לעשות את הבר מצווה קודם שנעשה בר מצווה, דהיינו לעשות סעודת המצוה קודם המצוה ולכא' נראה שכל זמן שלא עשו המצוה לא שייך לעשות סעודה לשמחת המצוה דהשמחה היא בהמצוה שנתקיימה וכל זמן שלא קיימה להמצוה לא שייך לשמוח בעשייתה.

ומכל מקום מצאנו כה"ג שעושים הסעודת מצוה קודם המצוה שהרי הסעודת מצוה של התענית של יום הכפורים עבדין לה בערב יום הכפורים כמש"כ רבינו יונה בשער רביעי אות ט' בטעם הסעודה בערב יום הכפורים וז"ל והשנית כי בשאר ימים טובים אנו נחמין קובעים סעודה לשמחת המצוה, כי יגדל וישנא מאד שכן השמחה על המצוות, כמו שנאמר (דברי הימים א' כ"ט י"ז) 'ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך', ונאמר (דברים כ"ח מ"ז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, ומפני שהצוים ביום הכפורים, נתחייבו לקבוע סעודה על שמחת המצוה בערב יום הכפורים, עכ"ל, ומבואר שקבעו השמחה של המצוה קודם המצוה ואפשר שגם כבר מצוה שייך לשמוח בהמצוה קודם עשיית המצוה וצ"ע.

מסקנת ההלכה לדינא

מי שערכו לו שמחת בר מצווה ביום הבר מצוה בצבור מצומצם ורוצה לערוך סעודת בר מצוה כהיום ברוב עם אם חשיב סעודת מצוה נראה דחשיב סעודת מצוה אם ידרוש החתן הבר מצוה בעניני הבר מצוה, ואם רוצים לערוך הסעודה קודם הבר מצוה צ"ע אם נחשב כסעודת מצוה.

יבואר שעל שמחת סיום מסכת אחד אפשר לאכול כמה ימים

והנה שמועתי שמרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א אמר למרן החזו"א זצ"ל שעשה שני סיומי מסכתות בער"פ משום תענית בכורות אחד כדי שיתיר לו לאכול בבוקר והשני כדי שיוכל לאכול בצהרים, ואמר לו מרן החזו"א שאינו צריך לערוך שני סיומים אלא על סיום אחד אפשר לאכול כמה ימים.

ומקור דברי החזו"א הם מדברי הפתני תשובה (סי' רמ"ו סק"ח) בשם החוות יאיר שהוכיח מכך שכשנמנו את בני בית המקדש עשו שבעה ימי שמחה, ומוכח מכך שיוכל לאכול כמה ימים מחמת מצווה אחת, וא"כ ה"ה בסעודת סיום מסכת שאפשר לאכול כמה ימים על סיום אחד, וא"כ ה"ה לכא' לענין סעודת בר מצווה שאפשר לערוך שני סעודות של שמחת בר מצווה.

וכן מוכרח שיוכל לעשות הסעודה לאחר זמן המצוה שהרי עשו הסעודה לאחר ז' ימים, ואפשר שאינו מוכרח שאפשר לאחר הסעודה אלא במקום שעשו הסעודה כמה ימים בהמשך אחד וחשיבה כל כסעודת מצוה אבל אם לא עשה הסעודה אלא לאחר כמה ימים אפשר דלא חשיב סעודת מצוה וצ"ע.

אכן מצאנו לענין פדיון הבן וברית כשעושים ביום התענית עבדין הסעודה לאחר התענית אע"פ שאינו נעשה ביום הברית וחשיב סעודת מצוה וחזינו דגם כשאין עושין הסעודה ביום עשיית המצוה אלא דעבדין להסעודה בגלל המצוה חשיב סעודת מצוה, ואינה ראייה מכרעת דאפשר דכל שאי אפשר לעשותו ביומו שפיר עבדין לה לאחר זמנו אבל כל שאפשר לעשותה ביומו אפשר דאין חשוב סעודת מצוה אלא ביומו ומכל מקום נראה דאין לחלק בזה וחשיב שפיר סעודת מצוה כל זמן שעושהו לכבוד המצוה וכמשנ"ת.

אכן יש לדון כמה זמן אחרי הקיום מצווה אפשר עדיין לערוך את המצווה, האם נימא שאם יעשה הסעודה לאחר שנה ג"כ יחשב לסעודת מצוה, וכאן שרצו לעשות הסעודה לאחר ג' חדשים יש לעיין גם אם בזה חשיב סעודת מצוה.

יבואר עוד מדברי החת"ס דאפי' לאחר שנתיים מוזמן השמחה שייך לערוך סעודת מצווה

והראני הרב הגאון ר' מרדכי יעקב מאיר שליט"א בעל מחבר ספר עיטורי מרדכי מש"כ בחתם סופר החדשות מוילה דף ט"ז ע"ב ומקורו מדרשות חתם סופר שכתב לבאר אמאי גזרו בדווקא על המילה וז"ל וייל עפ"י מה דאחז"ל במעילה י"ז ע"א דהמלכות גזר שלא ימולו בניהם ואמר לו קטיעא בר שלם אדרבא ימולו עצמן כדי שיחלישו ויהיו חלופים ועי"ז נתבטלה הגזירה, ויראה דה"ג המן גזר על כל המצות לבד ממילה כי נוח לו שיחלישו והמה מלו בניהם בזמנם אך הששון שבמילה ה' חסר כי לא

בענין האם האומצ באמצע אז ישיר יכול לדלג לישתבח כדי לומר ברכו ולהתחיל יוצר אור עם החזן

ישיר, ופירש רש"י היינו אז ישיר משה דשירת הים ואז ישיר ישראל דשירת הבאר, איבעיא להו הני כולוהו בחד שבתא אמרי להו. או דלמא כל שבתא ושבתא אמרי חד תא שמע, דתניא, אמר רבי יוסי עד שהראשונה אומרת אחת שניה חוזרת שנים, שמע מינה כל שבתא ושבתא אמרי חד, שמע מינה, והיינו דכל שבת אמרו אחד מהם דהיינו בשבת ראשונה אמרו אז ישיר עד מי כמזכה ובשבת שניה ממי כמזכה עד גמר השירה ובשבת שלישית אמרו את שירת הבאר.

ולכן נראה דגם מי שעומד באמצע אז ישיר יכול להפסיק במי כמזכה כמו שהיו מפסיקים בשירה דשבת במנחה וישלימו לאחר התפלה.

אכן באמת בדינא דכל פרשה דלא פסקיה משה לא פסקין כמבואר בברכות דף י"ב ע"ב דלחכי לא קרינן פרשת בלק בק"ש משום שאי אפשר לקרותו כולו שהוא טירחא דצבורא ואי אפשר לקרוא מקצתו דכל פרשה דלא פסקיה משה לא פסקין ומכל מקום אם משלימו לאחר זמן שפיר דמי שהרי בקריאת התורה אנו מפסיקין באמצע פרשה אלא שמשלימין אותו לאחר זמן ושפיר דמי והכי נמי יכול להפסיק באמצע הפרשה ולהשלימו לאחר כך.

הנה מצוי הרבה שכשהחזן אומר ישתבח אין כל הציבור אוהזין עמו לעמוד לומר בחד ישתבח, ויל"ד האם ראוי לדלג לומר עם החזן ישתבח וברכו ולהתחיל יוצר אור או להמשיך בפסקי דומא ולומר הכל כסדר.

דהנה בפשיטות מבואר שמעיקר הדין צריך לומר ברכו ולהתחיל מיד יוצר אור, והוא ענינו של ברכו את ד' המבורך שחזן קורא לכולם לברך עמו ברכת יוצר והוא תחלת ברכת יוצר שהרי אחר ברכו הוא עומד באמצע הפרק כמבואר במשנה ברורה סימן נ"ד ס"ק י"ג, אלא שאם הוא עומד באמצע פסקי דומא שעדיין לא השלים הפרקי תהלים עד כל הנשמה שהוא עיקר פסקי דומא להרי"ף והרמב"ם, יתכן דעליו להשלים לומר כל פסקי דומא עד גמירא, אבל כשעומד באז ישיר לכאורה נראה שידלג לישתבח כדי שיתחיל ברכת יוצר אחר ברכו, שהרי הרמב"ם כתב שנהגו לומר אז ישיר אחר ישתבח ואינו מעיקר פסקי דומא ולכן ידלג כדי לומר ברכו עם הציבור, אבל אם הוא עומד באמצע אז ישיר אפשר דאין ראוי להפסיק באמצע הפרק כדי לומר ברכו עם הציבור.

והנה בגמ' ראש השנה דף לא עמוד א איתא במנחתא דשבתא מה היו אומרים דהיינו מה השירה שהיו אומרים במנחה בשבת אמר רבי יוחנן אז ישיר ומי כמון ואז

ס

בענין וילון אם חשיב דלת לענין חיוב מזוזה

ולכאן קשה מגמ' זבחים נ"ה דמבואר שם דוילון לא חשיב כדלת אלא הוי כפתח פתוח ושוחטין שלמים אפי' שיש בפתח ההיכל וילון, וכתב במכתבים שבסוף הספר דעת נוטה מכתב י' תשובה י"א שאם אינו עשוי אלא לצניעות אינו חשיב כדלת אבל כשעשוי במקום דלת שפיר חשיב כדלת לחיובו במזוזה.

עוד נתבאר בגליון הקודם שנחלקו רבותינו אם פי תקרה שאינו רוצה במחיצה לחוץ אם חשיב כמחיצה ואינם מצטרפים ושמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א להביא ראיה מגמ' שבת דף צ"ט ע"ב בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתדות, מהו מאי קמיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו היינו דרבי יוחנן, ובזרק דף על גבי יתדות הרי ליכא ד' מחיצות ואיך נעשה רשות היחיד וכתבו התוס' שם משום דאמרין פי תקרה יורד וסותם ומבואר דאמרין פי תקרה לחיוב חטאת אע"פ שאינו רוצה בהמחיצה מכל מקום חייב.

בגליון העבר הבאנו מהמהריק"ש ששמחיצה העשויה לצניעות ולא לחלק רשויות אינה חולקת אלא שיש להחמיר לשיטת הגר"א שסובר דמחיצת הבימה מחלקת הגם שעויה לשמש את בית הכנסת וחזין דס"ל דכל מחיצה חשיב מחיצה להפסיק שלא להתפלל מאחורי מחיצה כזו.

ויש לדון עוד לענין חיוב מזוזה, דלשיטת הרמב"ם אין חיוב מזוזה אלא היכן שיש שער עם דלת אבל אם אין דלת אין חיוב מזוזה, ובחי' רעק"א מבואר דהיכן שיש בית שכור שחיובו רק מדרבנן ויש בו שער בלא דלת שאינו צריך ליתן בו מזוזה משום דהוי ספיא דרבנן לקולא שזה מחלוקת ראשונים והוי ספיא דרבנן ולקולא, ויש לדון בשער בלא דלת אלא שיש שם ווילון האם חשיב דלת לענין חיוב מזוזה.

ויעוי בספר מזוזות ביתך (סי' רפ"ו בשער הציון ס"ק כ') שכתב בשם תשובות הרמב"ם דוילון חשוב כדלת וראיתו ממסך שער החצר דחשיב שער ואין בו דלת אלא מסך.

ו

בענין שתיית מלא לוגמיו בקידוש היום ובענין שתיית הכוסות בשבע ברכות

ובספר אפיקי ים (חלק ב' סימן ב') הקשה כן על דברי המשנ"ב ותמה על דבריו טובא דבשלמא אם אחד שותה נחא דצריך ששתיתו תהי' בכדי אכילת פרס אבל אם שותין כמה בני אדם מכוס אחד איזה חשיבות יש לזה ששתותו בכדי אכילת פרס.

ולדעת האפיקי ים נראה שגם מי שלא שותה בכדי אכילת פרס יצא דלא גרע מהיכא ששתותו כמה בני אדם, אכן במשנ"ב מבואר דלא מהני שתיית כולם אלא בשותה בכדי אכילת פרס והכי נקטינן.

יבואר דגם באכילת כזית על ידי שנים צריך צירוף בכדי אכילת פרס אכן דברי המשנ"ב צריכים פירוש, ובספר אשר לשלמה (נתינת ס"א ס"ב) כתב וז"ל 'ונראה דכדברי המשנה ברורה מבואר בסוגיא דזבחים (דף ל"א) דבעי ר"א חישב לאכול כזית בשני בני אדם מהו ופשיטא אבי מדיקא דמתני' דאכילת שני בנ"א מצטרפת למחשבת פיגול ובתר הכי בעי רבא חישב לאכול כזית יותר מכדי אכילת פרס מהו ולא נפשטה בעי' זו יעושה"ה, הרי להדיא דגם במקום דמצטרפי שני בנ"א מ"מ יתכן דבעי שיהיה בתוך שיעורא דכא"פ, וא"כ יתכן שפיר לומר דגם לשי' דסברי דבקידוש מצטרף שתיית שני בנ"א מ"מ בעי ששתית כולם יהיה בתוך שיעורא דכא"פ.

ובטעמא דמילתא צ"ל דאף במקום שהשיעור אכילה הוא מצד החפצא, אבל כיון דבעי שיהיה עלה שם אכילה דכזית בעי שיהיה בתוך שיעור מסויים וביותר משיעור זה אין חשיבות לשיעור, ולכן אף אי מצטרף אכילת שני בנ"א למחשבת פיגול מ"מ בעי שיחשוב שהאכילה תהיה בתוך אכל"פ דאל"כ לא חשיב שהיה מחשבה על אכילת כזית אלא על הרבה משהו, וה"נ בקידוש אף לשי' דמלא לוגמיו הוי מצד כבוד כוס הקידוש בעי שיהיה השת' בשיעור זמן מסויים דאל"כ לא חשיב דהיה בכוס שתייה בשיעור דמלא לוגמיו אלא הרבה משהו' ע"כ.

ובזה ניחא לקיים דברי רבינו החפץ חיים והכי קי"ל שצריך לחזור ולקדש שנית אם לא שתה כמלא לוגמיו.

אכן כל זה אינו אלא בכוס של קידוש אבל בכוס של מילה וכוס של ברכת אירוסין כיון שאין זה מדינא דגמ' כבר כתב הט"ז יורה דעה סימן רס"ה ס"ק י"ד דסגי גם בשתיית משהו מן הכוס וכמו דסמכין בברכת מילה על שתיית התניוק ביום הכפורים הכי נמי סמכין על שתיית פחות מכמלא לוגמיו, ולא נצרכו לשתיית כמלא לוגמיו אלא בכוס של קידוש וכוס של ברכת המזון.

בקידוש היום בשבת כתב השו"ע (סי' רע"א סעי' י"ג) 'צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו, דהיינו כל שישלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו, והוא רובו של רביעית'.

וכתב המשנ"ב (ס"ק ס"ח) וז"ל 'ודע עוד דהשיעור של מלא לוגמיו צריך לשתות בלי הפסק הרבה בינות, דהיינו שלא ישהה מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית, ועכ"פ לא יפסיק זמן רב כדי אכילת פרס, ואם הפסיק בכדי אכילת פרס אף בדיעבד לא יצא, וצריך ליהרר בזה כשמקדש בשחרית על י"ש שאז מצוי להכשל בזה' ע"כ.

והנה נשאלה שאלה בבית המדרש ביהודי מבוגר שהיה קשה לו לשתות כמלא לוגמיו בכדי אכילת פרס ולא שתה אלא לאחר זמן מרובה, ולהמבואר במשנ"ב שאפי' בדיעבד לא יצא צריך לקדש ולשתות שוב את הכוס בכדי אכילת פרס, ויש לדון האם יש מקום ללמד עליו זכות שאינו צריך לקדש פעם שניה.

הנה בשו"ע (שם סעי' י"ד) כתב וז"ל 'אם לא טעם המקדש, וטעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית יצא, ואין שתיית שנים מצטרפת למלא לוגמיו, ומ"מ מצוה מן המובחר שיעצמו כולם, וי"א דכיון שבין כולם טעמו כמלא לוגמיו יצא, דשתיית כולם מצטרפת לכשיעור' ע"כ.

והנה להדיא אומרים שהביא השו"ע דס"ל דשתיית שנים מצטרפין לשיעור מלא לוגמיו א"כ לכאן אין דין לשתות הכל בשיעור זמן של שתיית רביעית, מכיון דאין שום משמעות לשתייתו של כל אחד לצרפם, וא"כ גם אדם אחד ששתה כמלא לוגמיו בהפסק מרובה לא גרע משתיית שניים שמצטרפת לכמלא לוגמיו וא"כ למה דקיי"ל דבדיעבד סמכין על שתיית שניים א"כ ה"ה בחד שלא שתה כמלא לוגמיו בכדי אכילת פרס שפיר דמי.

ואע"פ דלכתחילה ראוי שישתה אדם אחד שיעור מלא לוגמיו מ"מ לענין אם שתה את המלא לוגמיו יותר מזמן שתיית רביעית יצא יד"ח דלא גרע אותו אדם מכמה ששתו ששם אין שום משמעות לשתות הכל בזמן אחד כיון דלכל אחד אין את השיעור חשיבות של ביישוב דעת כמלא לוגמיו.

אלא דבמשנ"ב (שם ס"ק ע"ג) כתב וז"ל 'ובדיעבד הסכימו הרבה אחרונים דאפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו אף שלא ישהה ע"י שתיית כולם יותר מכדי אכילת פרס' ע"כ, ומבואר דאפי' בכמה ששותים צריך שלא ישהו בין אחד לשני יותר מכדי אכילת פרס.

יבואר דבכוס של ברכת נשואין ראוי להקפיד לשנות כמלא לוגמיו

והנה בט"ו סימן רס"ה כתב דכוס מדינת דגמ' בעי שתיית כמלא לוגמיו אבל מה שאינו מדינת דגמ' סגי בשתיית כל שהוא ולפ"ו גם כוס של ברכת נשואין אינו מוזכר בש"ס וא"כ לא בעי שתיית כמלא לוגמיו.

אמנם כיון שדעת רבינו נסים גאון שהוא לעיכובא כמובא ברא"ש פ"ק דכתובות סימן ט"ו ונראה שדעתו נמי כן, וכן נראה דס"ל שהוא מהגמ' וכנראה היה גרסת הגאונים בגמ' שצריך כוס לברך ברכת נשואין שהוא לעיכובא וכן נראה מהשאלות פורשת חיי שרה שכן היה הגירסא לפנייהם בגמ' וא"כ גם בברכת נשואין בעי לשנות כמלא לוגמיו.

וביזין דחזינו דהמברך ברכת נשואין אינו שותה מהכוס ונותנו לשנות לחתן ולכלה נראה שהוא כוס שמחויב בו דאי אינו אלא לכתחלה אינו יכול להוציא החתן והכלה בברכה שהרי בכוס של רשות אינו מוציא אחרים אלא אם שותה ממנו, וכמו שתמה

פרשת חוקת • בענין גנות ופרדסים שגדלו במדבר על ידי בארה של מרים לא היה בהם פסולת

משורש התורה שכל ענינו להיות פונה לחיי עולם וגם המזונות נשפעים משורש הקדושה לכל יסתעף מהאבילה מצד בחינת היצר הרע כמו שנאמר (דברים ח', י"ב) פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת וגו'. ועל זה רמזו חז"ל (מכילתא בשלח ויטע ב') לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שניים להם אוכלי תרומה היינו הכהנים. ואם המכוון מפני שהם פונים לעסוק בתורה שאין להם מטרדת פרנסה היה להם לחשוב גם ליום אוכלי מעשר שהיה להם גם כן די פרנסתם בלי עבודה. רק המכוון הוא מהמת שנוף האבילה הוא בקדושה כמו שמצינו דאכילת תרומה נקרא עבודה, עכ"ל, ומבואר דמה שנתנה תורה לאוכלי המן הוא כדי שיהיו מקודשים באכילת קדש ועל ידי זה יוכלו לקבל התורה.

ושמעת' מדודי הגאון ר' יעקב זאב הכהן קופשיץ שליט"א במה שאמרו בגיטין (דף י"ב:) במה שאמר ר' מאיר חוב הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות, תניא א"ר אלעזר, אמרו לו למאיר והלא זכות הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות אמר לנו חוב הוא לו, שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה, והקשו בגמ' תינתן עבד כהן, עבד ישראל מאי איכא למימר, אמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית. אדרבה הרי הוא מתירו בבת חורין, עבדא בהפקירא נחא ליה, זילא ליה, שכיחא ליה, פריצא ליה, ונראה לכאורה דלמסקנא אין צריך לומר דמפסידו מתרומה שהרי הוצרכו לומר דהטעם שגם עבד ישראל חוב הוא לו הוא משום דעבדא בהפקירא נחא ליה.

וצ"ע ממש"כ רש"י בבמה דוכתי דטעמא דעבד כהן הוא חוב משום שהוא פוסלו מן התרומה יעויין בקידושין (דף כ"ג.) וז"ל 'שמעינן ליה לרבי מאיר בפ"ק דגיטין חוב הוא לעבד שיוצא כו' בשפחה דשכיחא ליה פריצא ליה' עכ"ל, וכן ברש"י בבא מציעא (דף י"ט.) וז"ל 'חוב הוא לעבד חובתו הוא שיוצא מתחת רבו, כלומר הפסד הוא לו, שאם עבד כהן הוא פוסלו מן התרומה, ואם של ישראל אסור בשפחה כנענית דזילא ליה ושכיחא ליה ופריצא ליה' עכ"ל, וצ"ב אמאי הוצרך לומר דעבד כהן החוב הוא משום שמפסידו מן התרומה והרי למסקנא בכל עבד יש לו חוב שבפקירא נחא ליה. ואמר ליישע על פי מה שנתבאר שעבד כהן שאוכל תרומה לא נחא ליה בהפקירא שהתרומה מקדשתו שלא ירצה בהפקירא, ולהכי הוצרך לומר דמה שחוב הוא לו הוא משום שמפסידו מן התרומה, והדברים נפלאים.

אמנה והיא גדולה מזו מפני מה לא גזר עליו שם למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב והיה מגיס בינו לבין המלך בדברים ולא הקפיד המלך עליו לימים עמד והגיס במעמד הלגיונות גזר עליו מיתה אף כן א"ל הקב"ה למשה הראשונה שעשית ביני לבינך עכשיו כנגד הרבים אי אפשר שנאמר להקדישני לעיני בני ישראל' ע"כ.

והנה כל דבר של פרהסיא הוא בפני עשרה וכמו שאמרו בסנהדרין (דף ע"ד) שגוי שאונס את ישראל לעבור עבירה בפרהסיא לפני עשרה מישראל הרי זה חייב למסור נפשו על קדשו ד' ומבואר דפרהסיא אינו אלא בפני עשרה מישראל, ועל זה אמר הפייט יען נוקש בעשר כאמרו יען אשר חטא בפרהסיא דהיינו בעשרה לכך פירסמה התורה גם כן ענשו בעשרה מקומות.

והנה בספר דגן השמים (ס' י"א) תמה על מה שנקט מן הגר"ש אלישיב וצ"ל דהמים לא היה נבלע באברים דהא בסוגין קאמר אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריחם שלש פריסאות, דמבואר דלולא תלונתם לא היו צריכין לצאת למחוזין למחנה ואי נימא דהמים לא היו נבלעים באברים, אי"כ בלא"ה היו צריכין לצאת מחוזין למחנה להטלת מים. ולמשנ"ת הרי בארה של מרים היה מגדל פירות שלא היה בהם פסולת וכ"ש שהמים בעצמם לא היה בהם פסולת כלל.

אברים, ומה אני מקיים ויתד תהיה לך על אונך דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם, ולכאורה קשה הרי היה אפשר לומר ממה שהגיונות ופרדסים העלו להם ולמה הוצרכו לומר ממה שתגרי אומות העולם מוכרין להם? ועיוין ברוח חיים פירק ג' מאבות משנה ג' שנתקשה אמאי לא אמרו בגמ' יומא שם שהיו צריכים ליתד על אונך ממה שהיו אוכלים בשר קדשים במדבר, וכתב שם וז"ל וענין הקרבן היה כי על ידי האש אשר על המזבח שהוא מלמעלה סר הרע ונותר חלק הבעלים ומה שנהנין כולו טוב וכו' היה המן היוורד מן השמים כולו טוב כי אין רע יורד מן השמים לא היה בו ונבלע באברים, עכ"ל, ומבואר דבבשר קדשים האש מן השמים שורפת ומכלה את כל הפסולת ולא נשאר אלא חלק הטוב ולכן לא היה פסולת נמצא בהם.

ולפ"ו צ"ל שכל מה שהעלה בארה של מרים לא היה בו פסולת, והיה כמו המן שהיה נבלע באברים ולכן הוצרכו לומר שמה שאמרה תורה ויתד תהיה לך על אונך הוא ממה שתגרי אומות העולם מוכרים להם.

ואכן הנה בארה של מרים היה באר התורה כמו שאמרו שירת הבאר על התורה כמבואר בכלי יקר, ובספר שם הגדולים כתב באות ח' אות כ"א ערך ר' חיים ויטאל וצ"ל וז"ל אך נודע שהרב האר"י ז"ל השקיעו למרחקו ז"ל מלמארה של מרים בים טבריה ונתישבה החכמה בקרבנו, ובצירוף נשמות העליונה והרב הקדוש המלמדו להועיל ז"ע, עכ"ל.

ועל ידי באר התורה הכל נהפך למתוק ואין פסולת ואין רע ולכן לא היו צריכים לצאת מחוץ למחנה באכילתם ממה שגדל על ידי בארה של מרים והוא מוסר השכל שכל הלומד תורה לשמה נעשה כולו מחמדים וממתקים וכל הפסולת שבו ידחה לאין.

אכילת תרומה מקדשת אוכליה שיוצא על ידה לתורה ואיתא בפסיקתא זוטרותא לקח טוב שמות פרשת בשלח פרק יג על הפסוק כי קרוב הוא, אמר הקדוש ברוך הוא אם אני מנכים את ישראל ליהודא מיד מחזיקין הן איש בשדהו ואיש בכרמו וז"ל בתלין מן התורה, אלא אני מקיפם במדבר מ' שנה, שיהו אוכלין מן, ושושני מ' באר, והתורה נבללת בטופן, והן נכנסין לארץ ומוציאין בתים מלאים כל טוב, מיכן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה תורה לידרש אלא לאוכלי המן, ושניים להם אוכלי תרומה ע"כ.

ובבאור כוונת חז"ל שניים להם אוכלי תרומה הנה בספר פרי דקדק דברים פרשת ואתחנן כתב וז"ל שורש נפש משה רבינו ע"ה

ביאור הפייט יען אשר נוקש בעשר נפחתו בו מיתות עשר

שנחתו בו מיתות עשר היינו שנכתב בתורה עשר פעמים מיתות של משה רבינו. ובפירוש ר' חיים פלטיאל על התורה שהיה חבירו של מהר"ם מרוטנבורג (במדבר פרק י"ב) כתב וז"ל 'האיש משה ענו מאד, חסר כתיב בלא יו"ד לפי שהקניט ישראל בעשר מקומות וכנגדו נכתב עליו מיתה בתורה בעשר מקומות, והוא שיסד הפייט יען אשר נוקש בעשר נפחתו בו מיתות עשר'.

ביאור בפייט שנוקש בעשר היינו שחטאו היה בפני עשרה ובספר בית תלמוד כתב לפרש בדרך פשוט וז"ל 'האמת שהפייט יסד פירוט עפ"י מדרש רבה פרשת חקת והעתיקו רש"י ז"ל (חקת כ' יב) וזה לשון המדרש שם יען לא האמנתם בי וכי לא אמר דבר קשה מזו שאמר הצאן ובקר ישחט וגו' אף שם אין

אחר מיתת מרים כתיב 'ויולנו על משה ועל אהרן וגו' ולמה העליטנו ממצרים אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון וגו', וקשה הרי הם התלוננו על מה שפסקו המים במיתת מרים ולמה התלוננו על שאין המדבר מוקם זרע וגפן ותאנה ורמון הרי לא היה להם פירות אלו כל ארבעים שנה ולמה התלוננו עליהם במיתת מרים כשנתלק הבאר.

ועוד הקשה הרש"ש בחולין (פ"ה:) שכתבו שם התוס' שבזמן שהיו ישראל במדבר היתה האדמה מצמחת, והקשה והרי התורה אמרה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון, ותרין שלא גדל שם מעצמו והיו צריכים לזרעה ולא היה כדאי להם לזרעה שמה העני יעלה מעליהם ויילכו למקום אחר יעו"ש.

ואפשר לומר ע"פ מ"ש"כ האור החיים סוף פרשת שלח על הפסוק ויהיו בני ישראל במדבר וגו'. וז"ל קשה מה בא הכתוב להשמיענו שהיו ישראל במדבר, ויתבאר על פי מה שאמרו עוד שם (שבת צ"ו:) וזה לשונם במיתתא תנא מקושש תולש הזה עד כאן, ולמד שנתקשה לדברי התנא והלא אמרו רבותינו (חולין פ"א) דבני כיסוי דם היה ועוף אין מכסין בפער המדבר מפני שהיה מלחה ואניהם יללכו למקום עד כאן, אם כן מניין יצאו צמחים במדבר שתלשם מקושש, לזה הקדים לומר ויהיו בני ישראל במדבר, 'ואמרו ז"ל (במד"ר פ"ט) שבארה של מרים היה משקה והיה מעלה גנות ופרדסים ואם כן היו גדלים צמחים במדבר תלש'ו, גם לסברת רב אחא בר יעקב שאמר (שבת שם) מעמר היה יתישב גם כן הכתוב בדרך זה, עכ"ל.

ומבואר דעל ידי בארה של מרים היתה הארץ במדבר מצמחת גנות ופרדסים וא"כ לא קשה מה שהקשה הרש"ש על התוס' שמה שאמרו לא מקום זרע היינו אחר מיתת מרים, שפסק בארה של מרים ולכן אמרו לא מקום זרע, וכן מה שאמרו מיד אחר מיתת מרים לא מקום זרע הוא משום שאחר מיתת מרים נעשה להם המדבר לא מקום זרע אבל כל זמן שהבאר היה קיים היה המקום מוקם זרע וגפן וכו'.

שוב הראינו במדרש התנחומא פרשת קדושים פרק ז' שכתב כן להדיא וז"ל כשיצאו ממצרים העלה להם הקדוש ברוך הוא את הבאר, והיו נוטעין על מימיה, והיו האילנות עושי פירות בני יומן, "כשנסתלקה הבאר נסתלקה הטובה מה כתיב שם, לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון", עכ"ל, ומבואר להדיא כדברינו.

יבואר שבפירות שגדלו מבארה של מרים לא היה בו פסולת ולכאורה קשה מה שאמרו ביזמא (דף ע"ה:) אלא מה אני מקיים להם אברים אכל איש שנבלע במאיתם וארבעים ושמונה

כפיוט של יום ראשון של ראש השנה במסוף אחר ברכת מוהיה המתים בפיוט המתחיל אומין אדירי כל חפץ יש קטע שכתוב בו זה הלשון 'יען אשר נוקש בעשר נפחתו בו מיתות עשר' ע"כ, וצ"ב כוונת הפייט שהולך על משה רבינו כמבואר שם שנוקש בעשר נפחתו בו מיתות עשר.

ובדעת זקנים מבעלי התוספות במדבר (פרק כ') כתב לבאר חטאם של משה ואהרן במי מריבה וז"ל ולפי הפשט העונש ממה שאמר נוציא והיה להם לומר יוציא דמשמע יוציא הקדוש ברוך הוא וכן יסד הפייט נוקש בעשר והיינו חז"ל דיוציא עשר, עכ"ל. וכן הרמב"ן כתב בשם רבינו חננאל שחטאם של משה ואהרן היה שאמרו נוציא לכם מים ולא אמרו יוציא לכם מים, וממצא שפירשו של רבינו חננאל שכל דבריו דברי קבלה עד התנאים מכוונים להפליא לדברי רבי אלעזר הקליר בפיוטו, והכוונה

² והנה הנצי"ב בעמק הנצי"ב (פר' בהעלתך) תמה במה שנתקשנו אמאי לא אמרו בגמ' יומא דקרא דויתד תהיה לך על אונך מתקים בפירות, שהרי בארה של מרים היתה מגדלת מיני דשאיים ואילנות וכדאיתא במדרש רבה (חוקת פ"ט), ותרין שאילנות האלו שהיו גדלים ע"י הבאר לא היו לאכילה אלא לגוי ודומאי דדשאיים שמוזכר במדרש. בספר דף על דף יומא (דף ע"ה:) כתב להעיר דהנה לשון הפסוק (דברים י"ג - יד) ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ויתד תהיה לך על